

Globaliseringens gode sider

Thomas Hylland Eriksen

Samfunnsviter'n, høsten 1998

I løpet av kort tid er det blitt vanlig i norsk offentlighet å bruke ordet "globalisering" på en entydig fordømmende og besvergende måte. Den politiske kampen, gis det inntrykk av, dreier seg i første rekke om å gjenerobre nasjonal og lokal kontroll over ressurser og arbeidskraft, og å bekjempe transnasjonale selskapers økende makt.

En slik diagnose har naturligvis en sterk moralsk appell i all sin enkelhet. For vil vi ikke alle innerst inne leve i en enkel verden der gode og onde krefter kappes om herredømmet, og hvor vi selv riktignok er underlegne, men desto mer heroisk representerer det gode? -- I så fall er årtusenskiftet en forvirrende og vanskelig tid.

Globalisering viser til alle prosesser som gjør avstander irrelevante; sagt på en annen måte dreier det seg om fremveksten av stadig tettere nettverk som forbinder alle verdenshjørner og

som gjør oss, viklet inn i uoverskuelige nett som vi er, stadig mer sårbare: En mild vinter i Nord Amerika betyr økonomiske problemer for Norge, som har valgt å gjøre seg avhengig av å selge fossilt brennstoff på verdensmarkedet. Økonomisk nedgang i Øst-Asia fører til krise i jamaicanske landsbyer som dyrker høyoktankaffe for velbeslåtte japanske feinschmeckere. Og så videre.

Globalisering innebærer at bedrifter opererer med hele verden som virkefelt, og kan flytte sin virksomhet dit hvor det er mest gunstig å operere (f.eks. billig arbeidskraft, billige råvarer eller åpne markeder). Dette skaper sårbarhet lokalt, men i mange tilfeller skaffer det også arbeid der man ellers ikke ville hatt det. Den norske debatten om barnearbeid er slik sett et typisk uttrykk for måten globaliseringsproblematikken innrammes på her til lands. Mange moralsk rettroende norskinger er tilhengere av å boikotte produkter laget av barn fordi barn bør leke og gå på skole i stedet for å jobbe. De arbeidende barna som nylig hørte om dette, reagerte vantro og vettskremt: "Hva skal vi da leve av?" Og, som mange afrikanske land har fått erfare i senere år: Det er bare én ting som er verre enn å bli utbyttet av Vesten. Det er å ikke bli utbyttet av Vesten. For svært mange indere, afrikanere og

indonesere kan en dårlig betalt jobb være bedre enn ingen jobb, og kanskje til og med et skritt på veien til en bedre betalt jobb. Globaliseringen har ikke bare økonomiske sider, men også politiske og kulturelle. Er man mot globaliseringen i alle sine uttrykk, er man naturligvis også imot innvandring, som er et direkte resultat av verdenskapitalismen og utviklingen av moderne kommunikasjonsteknologi. Da må man for øvrig også, om man skal være konsekvent, være imot at burmesere og venezuelanere skal diskutere menneskerettigheter. Spredningen av menneskerettigheter er jo et av de viktigste eksemplene på politisk og kulturell globalisering fra det siste århundret. (Man må i grunnen være imot hele det amerikanske dobbeltkontinentet hvis man er konsekvent imot globalisering. Både Sør- og Nord-Amerika slik vi kjenner dem er jo resultater av en globaliseringsprosess som begynte i 1492.)

Globaliseringen skaper sårbarhet, den truer nasjonalstatens makt, den bidrar til å skape identitetsmessig utrygghet, og den medfører et stykke på vei en kulturell utjevning som ikke bare fører til at "alle" ser de samme amerikanske tv-seriene, men også at "alle" vet hva individuelle menneskerettigheter er. Vår tid har et markant globalt preg, og som enkelte pleide å uttrykke det i en svunnen tid:

Denne saka har ei god side og ei dårlig side. Å ta avstand fra globaliseringsprosessene *en masse* er å ta avstand fra bl.a. menneskerettigheter, miljøtenkning, demokratiske idealer, universell utdanning, drømmer om global sosial rettferdighet og fattige landsbyfolks ambisjoner om en dag å få råd til en boks de kan plugge inn i veggen.

Å kritisere transnasjonale selskapers makt og å ønske seg sterkere styring med kapitalen, er ikke det samme som å ta avstand fra globaliseringen. Det er tvertimot å erkjenne dens skyggesider, og å insistere på at en globalisert økonomi må møtes av politisk styring. Det samme gjelder for det ofte særdeles fornuftige ønsket om at lokale innvånere skal ha kontroll over lokale ressurser og næringsliv. I de fleste tilfeller ønsker de ikke utmelding fra de globale feltene, men større kontroll over egen tilværelse -- et mål ingen humanist kan fortenke dem i.

Globaliseringen gir muligheter for nye sammenligninger over landegrensene, som kan utnyttes til humanistiske formål. Hardt arbeidende bønder i utarmede vestafrikanske bygder får kanskje vite om franske barnehageordninger, norske trygderegler, den svenske arbeidsmiljøloven, levestandarden i Vancouver. Hvem skal

da komme og si at de har mindre rett til en lang levealder og et trygt liv for seg og sin familie, enn oss som er født med sølvskje i munnen? Kanskje kunne man begrunne slike forskjeller i nasjonalismens tidsalder, men i dag -- ut fra våre nåværende kunnskaper -- bør det holde hardt for humanister å forsvare hetsen mot "økonomiske flyktninger". Globaliseringen gjør det ikke bare mulig for Bill Gates å overta verden før noen rekker å reagere (når hørte vi sist en globaliseringskritiker angripe Microsoft?), men den gjør også en virkelig global dialog og samvittighet mulig. Denne muligheten er for god til at den bør drukne i retronostalgi og endringsvegring. Vi kan for eksempel begynne her i Norge, med å gi overskuddet fra Nordsjøen til noen som trenger det, og åpne grensene for innvandring. Noe slikt ville definitivt være en voksen humanistisk måte å forholde seg til globaliseringen på.